

UN PROJECTE FINAL DE LLICENCIATURA QUE COMBINA EL TREBALL COL-LECTIU AMB L'INDIVIDUAL I EL PROCÉS DE CREACIÓ AMB L'ADEQUACIÓ A LA REALITAT.

Castañer i Vivas,
Margarita. Universitat de
Girona.
Mita.castaner@udg.edu

Salamaña i Serra Isabel.
Universitat de Girona.
Isabel.salamana@udg.edu

OBJECTIUS DE LA COMUNICACIÓ: Donar a conèixer i difondre la metodologia emprada, l'experiència i els resultats del projecte de fi de llicenciatura de geografia de la Universitat de Girona.

L'experiència analitzada fa referència als cursos 2007-2008 i 2008-2009, tindrà continuïtat en el futur immediat i es considera la base i el punt de partida del projecte final de grau de geografia, ordenació del territori i gestió del medi ambient de la Universitat de Girona.

2- EMARCAMENT DE LA PROPOSTA

2.1 Objectius del projecte final de llicenciatura/grau de geografia i ordenació del territori i gestió del medi ambient segons el pla d'estudis :

Desenvolupar un projecte on s'apliquin sobre un territori els coneixements teòrics i metodològics estudiats i assimilats al llarg de la llicenciatura/grau. Desenvolupar un projecte territorial referent a una problemàtica real i concreta d'un determinat territori (9 crèdits en la llicenciatura- 12 ECTS en el grau).

2.2 Competències clau que cal assolir:

- Utilitzar i dominar les tècniques d'anàlisi territorial (treball de camp, de gabinet...)
- Analitzar i avaluar les dinàmiques naturals i socioeconòmiques d'un territori concret.
- Identificar els processos i els agents del territori i les seves interrelacions
- Analitzar i avaluar la complexitat dels problemes territorials
- Realitzar anàlisis territorials a partir de la integració de diferents tecnologies de la informació geogràfica.
- Entendre i utilitzar llenguatges professionals de diverses disciplines
- Treballar en grups multidisciplinaris per tal de dissenyar projectes de desenvolupament territorial.
- Formular objectius i proposar accions en el marc d'un projecte
- Analitzar la sostenibilitat de les pròpies propostes i actuacions
- Dissenyar propostes creatives per impulsar millores i/o resoldre situacions complexes.
- Comunicar-se per escrit de manera clara sense ambigüitats.
- Comunicar-se oralment, adaptant-se a l'auditori a qui va dirigit i utilitzant recursos que fan més eficaces les presentacions orals

2.3- Objectius generals del projecte final de llicenciatura/grau al llarg dels cursos 2007-2009 i 2008-2009

L'experiència analitzada intenta fer aflorar els aprenentatges assolits al llarg dels anys de llicenciatura i al mateix temps, apropar l'estudiant al futur exercici de la seva professió en el camp de la geografia aplicada i més concretament a l'exercici professional de l'ordenació del territori.

Per tal de facilitar l'assoliment dels objectius generals i de les competències bàsiques hem considerat important plantejar un projecte final de llicenciatura que comporti:

- **La combinació del treball en equip (grup classe) amb el treball individual, tenint present que el treball individual ha de partir de la discussió i posterior consens de tot el col·lectiu d'unes premisses, objectius, estratègies etc..**
- **El treball sobre un cas real i en interlocució amb els agents implicats (socials, econòmics, polítics...)**

2.4 Antecedents:

Abans de passar a analitzar i comentar l'experiència concreta considerem que és important fer un repàs als antecedents que justifiquen l'opció de treball considerada. És important per dues qüestions:

- Considerem que l'aplicació de metodologies més o menys innovadores no poden ésser fruit només dels canvis que ens exigeixen les reformes dels plans d'estudis. Massa sovint s'han aplicat i ens indueixen a aplicar-les amb l'única finalitat de fer augmentar els indicadors d'innovació.
- Només l'experiència a les aules, al mercat laboral i la participació com a ciutadans i professionals en el desenvolupament de la societat permetent afrontar en sentit comú el projecte final de llicenciatura que ha de contribuir a donar l'empenta final als estudiants per creure que és possible un pas cap el món del treball.

És important per entendre la proposta que més endavant analitzarem i per entendre tots els antecedents, tenir present que el col·lectiu d'estudiants que fa el treball fi de carrera es mou al voltant del 15-20. Per tant, és un grup que permet al professorat anar seguint el treball individualment i al mateix temps generar sinergies entre tot el grup.

Experiències d'anys anteriors: Des de fa uns 10 anys en la llicenciatura de geografia de la Universitat de Girona es va incorporar com a crèdits obligatoris el projecte final de carrera. Al llarg dels primers anys, i en una experiència molt reeixida, tot el grup classe va treballar a l'entorn d'una temàtica territorial concreta. Es va treballar a partir de problemes reals plantejats a nivell municipal o supramunicipal i els estudiants, de forma individual, havien de plantejar possibles solucions. Es van tractar temes plantejats en Plans d'Ordenació Urbana Municipal, en Plans Especials d'Àrees d'Interès Natural i es va comptar amb la col·laboració dels tècnics i governants locals.

Més endavant, al llarg de 4 o 5 anys, el projecte final de llicenciatura va canviar totalment i es va fusionar amb les pràctiques a empreses o administracions. L'estudiant feia pràctiques a l'empresa de (180 h) i posteriorment, a part de fer-ne la memòria havia d'avançar en el projecte en el qual havia treballat i presentar les seves propostes i conclusions. Pel que fa a aquesta experiència cal fer diverses valoracions: D'una banda, l'estudiant estava en contacte amb el món laboral i això va permetre a alguns d'ells continuïtat a les empreses una vegada acabada la llicenciatura, cosa que va ser molt reconfortant també pel professorat mateix. D'altra banda però, cada vegada es va fer més evident que els resultats dels estudiants estaven condicionats pel lloc de treball que els havia tocat ocupar. No totes les empreses tenien

projectes interessants i no totes és dedicaven als estudiants amb el mateix entusiasme. Al llarg dels anys aquest fet va contribuir a augmentar les diferències de possibilitats que s'oferien als estudiants i conseqüentment va requerir un replantejament del projecte final.

Experiència laboral del professorat Un cúmul de diferents elements han comportat que el professorat de geografia de la Universitat de Girona signessin al llarg dels anys diferents convenis de col·laboració amb diferents administracions i professionals per portar endavant treballs d'ordenació del territori i gestió del medi ambient. Aquest fet ha permès estar al dia de les demandes del mercat laboral, tenir present quins són els agents territorials i al mateix temps treballar en temes concrets i a valorar la viabilitat de les respostes.

Experiència com a gestors del territori. En el marc de la unitat de geografia i en concret en les persones que darrerament han estat coordinant el projecte hi ha experiència de treballar en la gestió del territori des de la vessant de la política municipal. Aquest és un element clau per avaluar l'adequació del procés de creació que demana la professió amb la exigències de la realitat.

També ha estat clau el control, que darrerament, s'ha anat tinent des de la unitat dels llocs de treball que anaven ocupant els nostres ex-estudiants i de les recomanacions que s'han fet des del col·legi de geògrafs.

3- DESENVOLUPAMENT DE L'EXPERIÈNCIA

Com a conseqüència dels antecedents i per tal d'assolir els objectius i les competències fins ara exposats ens va semblar que l'element aglutinador era la realització d'un **PLA ESTRATÈGIC DE DESENVOLUPAMENT D'UNA ENTITAT LOCAL (municipi, comarca...)**

3.1- Definició de la planificació estratègica

La planificació estratègica pot definir-se com una forma sistemàtica de gestionar el canvi i de crear el millor futur possible per un territori (ciutat, comarca, regió). Més concretament, la planificació estratègica és un procés creatiu que assenta les bases d'una actuació integrada a llarg termini, establint un sistema continu de presa de decisions, identificant accions específiques, formulant indicadors de seguiment sobre els resultats i involucrant als agents socials i econòmics locals a llarg de tot el procés.

A grans trets la planificació estratègica :

- Ofereix una visió global i intersectorial d'un sistema territorial a llarg termini
- Identifica tendències i anticipa oportunitats.
- Formula objectius prioritaris i concerta recursos limitats en temes crítics.
- Estimula el diàleg i el debat intern.
- Genera consens i compromís comunitari per l'acció
- Enforteix el teixit social i afavoreix la mobilització social
- Promou la coordinació entre administracions.
- Implica a la iniciativa privada
- Amplia la perspectiva política i social.

Quadre sobre la metodologia de l'elaboració d'un pla estratègic. Veure Annex

3.2. Procés metodològic i fases de treball

3.2.1. Fase prèvia

És important abans d'entrar en el detall de les fases de treball recordar que una de les bases metodològiques, tal com s'ha dit anteriorment, és la combinació del treball en equip (grup classe) amb el treball individual, tenint present que el treball individual ha de partir de la discussió i posterior consens de tot el col·lectiu d'unes premisses, objectius, estratègies etc..

Abans d'iniciar el treball les tutores escullen un o més indrets on seria convenient i factible la realització d'un Pla Estratègic. Per fer aquesta tria tenen present l'especificitat del lloc, tot considerant que en la definició de la mateixa hi juguen un seguit de factors que van des dels condicionats del medi natural, fins a unes estructures econòmiques i socials amb una necessitat de remodelar-se i reestructurar-se per tal d'adaptar-se a els nous reptes de l'economia global i competitiva. A més, tenen present el paper que el lloc escollit juga i pot arribar a jugar en el context català.

Un cop seleccionats els indrets es comenta l'oportunitat a la resta de membres de la unitat de geografia i es contacte amb les autoritats locals per tal d'analitzar l'oportunitat del projecte, valorar la seva acceptació i fer un petit reconeixement del territori tot destacant les seves principals potencialitats i problemàtiques.

3.2.2. Espais on s'ha desenvolupat el projecte

Fins avui s'ha treballat a la comarca del Ripollès i a la subcomarca del Maresme Nord, dues realitats molt diferents. La primera d'elles, molt tancada en sí mateixa i amb la necessitat de redefinir les seves estructures socials i econòmiques per posicionar-se de nou en el context català. La segona, contràriament, és una zona que rep influència de dos pols econòmics molt potents (zona de xarnera) i és imprescindible que s'enforteixi socialment i economicament per no deixar-se absorbir, i al mateix temps li és imprescindible la reconversió del sector del turisme- que ens les darreres dècades l'ha caracteritzada i no vol perdre totes les oportunitats

3.2.3. Fases de treball

A partir d'aquí i al llarg dels 5 mesos que dura el projecte, es dissenya un calendari de treball (cronograma) on es combinen diferents etapes amb diferents metodologies i tècniques de treball.

Reconeixement del lloc i identificació dels agents. Treball de camp basat fonamentalment en la interlocució amb els agents locals i en l'observació.

Tant en el cas del Ripollès com del Maresme Nord es va realitzar una sortida de camp de dos dies i mig amb la finalitat de conèixer, a partir del treball de camp i de les conferències de diferents experts, la realitat territorial social i econòmica de les zones.

Diagnosi i identificació de temes claus: Treball realitzat per tot el grup classe combinat amb aportacions individuals i treball en petits grups El treball es realitza a partir de diverses sessions presencials de durada d'unes tres hores i de fòrums virtuals que serveixen per fer les darreres matisacions dels acords presos ens les sessions presencials. Es tracta d'arribar a una diagnosi compartida pel col·lectiu.

En el cas del Ripollès i Maresme Nord és va treballar aquesta etapa a partir de dues sessions presencials amb tot el grup classe.

Primera sessió. Identificació dels temes claus

- Posada en comú de les opinions que en relació a la zona van expressar els diferents ponents i primera pluja d'idees sobre els temes que es considerem d'interès per valorar i estudiar.
- Identificació de temes claus.

Un cop identificats els temes claus es va demanar que cada alumne de manera individual, tot consultant diferents bases estadístiques i documentals, presentés una breu diagnosi a partir d'aquestes fonts Aquesta diagnosi s'havia de lliurar via correu electrònic a les professores uns dies abans de la següent sessió.

Segona sessió. Consens de la diagnosi

- A partir dels temes claus definits es van fer grups de dos o tres persones que treballaven amb les diagnosis individuals per tal de fer una proposta conjunta.
- El treball en grup va ésser presentat, discutit i consensuat per tot el grup classe que finalment va acordar una diagnosi per iniciar els treballs del Pla Estratègic.

A partir d'aquí s'obrí un fòrum virtual per tal que en una setmana cada persona pogués repensar el que s'havia consensuat i pogués fer les aportacions finals que s'havia d'assumir per tot el col·lectiu.

Un cop assumida la diagnosi, eés va demanar que cada alumne de manera individual presentés una proposta d'objectiu estratègic i de línies estratègiques. Aquesta proposta s'havia de lliurar mitjançant correu electrònic a les professores uns dies abans de la següent sessió.

Definició d'objectius i estratègies elaboració de DAFOS : Treball realitzat per tot el grup classe combinat amb aportacions individuals i treball en petits grups. El treball es realitza a partir de diverses sessions presencials de durada d'unes tres hores i de fòrums virtuals

En el cas del Maresme Nord i del Ripollès es va treballar aquesta etapa en dues sessions

Tercera sessió Proposta d'objectiu i de línies estratègiques

- A partir del treball individual presentat es varen fer grups de tres persones per tal que fessin una primera discussió i aproximació de la proposta de l'objectiu que es vol assolir amb el Pla Estratègic i de les línies estratègiques que se'n deriven .
- El treball en grup va ser presentat, discutit i consensuat per tot el grup classe que després d'una llarga discussió va assumir un objectiu i unes línies estratègies per assolir-lo.

Posteriorment les professores van explicar com fer el DAFO de cada línia estratègica i amb el conjunt del grup es va concretar la metodologia a seguir

Es va proposar que cada alumne, de manera individual, fés arribar via electrònica a les professores una DAFO per cada línia estratègia acordada.

Quarta sessió elaboració d'un DAFO

- A partir del treball individual presentat es varen fer grups de tres persones per discutir i arribar a una primera aproximació de consens dels DAFO'S segons la línia estratègia estudiada per cada grup
- El treball en grup va ésser exposat al grup classe que va discutir i consensuat cada una de les DAFOS de les línies estratègiques.

Accions: Un cop assolides les etapes anteriors es planteja el treball individual. Cada alumne ha de plantejar i argumentar unes **10 actuacions** que responguin als objectius, les estratègies i a les DAFOS definides i que combinin la creativitat, amb la sostenibilitat de la proposta. Cal, a més, tenir clars els agents que hi intervindran, les possibilitats financeres, el grau de prioritació i els indicadors d'avaluació.

Tant en el cas del Ripollès com en el cas del Maresme Nord es van establir unes pautes molt clares pel disseny de les accions i mesures que reproduïm:

Metodologia de treball a seguir per la confecció de les accions/mesures proposades. Es recomana que l'acció es presenti en format fitxa

- a) Experiència que es vol assolir: Anunciat de la mesura/acció que és vol implementar.
- b) Referència a la línia estratègia on s'emmarca: contribució que aquesta acció o mesura farà a la línia estratègica
- c) Explicació, descripció, de la mesura/acció:

- Reptes a assolir: és molt important explicar el que es vol aconseguir a partir d'aquesta mesura o acció. Igualment, és necessari observar aquesta mesura o acció a partir de considerar els aspectes socials, econòmics, mediambientals, culturals i territorials que aquesta acció pot influir (visió integrada). És molt útil fer aquesta

anàlisi a partir de la identificació dels punts forts i dèbils, les oportunitats i les amenaces (DAFO). Cal recordar que els punts forts i febles son propis de l'àmbit temàtic objecte de l'acció o mesura i que per tant són internes i poden modificar-se a partir de les decisions proposades. Les oportunitats i les amenaces deriven del context extern i, per tant, no podem modificar-les directament a través de les accions, per això és important analitzar-ne les tendències o influències externes. A través d'aquesta graella (DAFO) és possible identificar problemàtiques que cal considerar per fer viable l'acció proposada. A partir de l'anàlisi d'una acció sorgiran òbviament programes necessaris (accions i subaccions) per treballar i/o caminar cap a aquests reptes i de ben segur que aquestes accions o subaccions poden ser complementaries i cal considerar-les que no vol dir analitzar.

- Anàlisi de la influència sobre altres mesures/accions proposades o que caldria considerar per donar coherència a l'acció proposada i comprovació de l'existència de sinèrgies entre elles.
- Anàlisi de conseqüències per comprovar que la seva implementació no contradiu la línia estratègia on s'emmarca i garantin que la seva execució no pugi donar lloc a impactes no previstos o contraris al objectiu perseguit per aquella línia estratègica.
- Igualment, cal considerar la coherència horitzontal que l'acció o mesura pot tenir sobre el conjunt de línies estratègiques proposades per valorar-ne l'efecte acumulatiu, les sinèrgies i/o impactes més significatius
- Finalment, cal un enfocament global per discernir sobre la influència, conseqüència i coherència que aquesta acció o mesura tindrà sobre l'objectiu general proposat pel Pla estratègic.

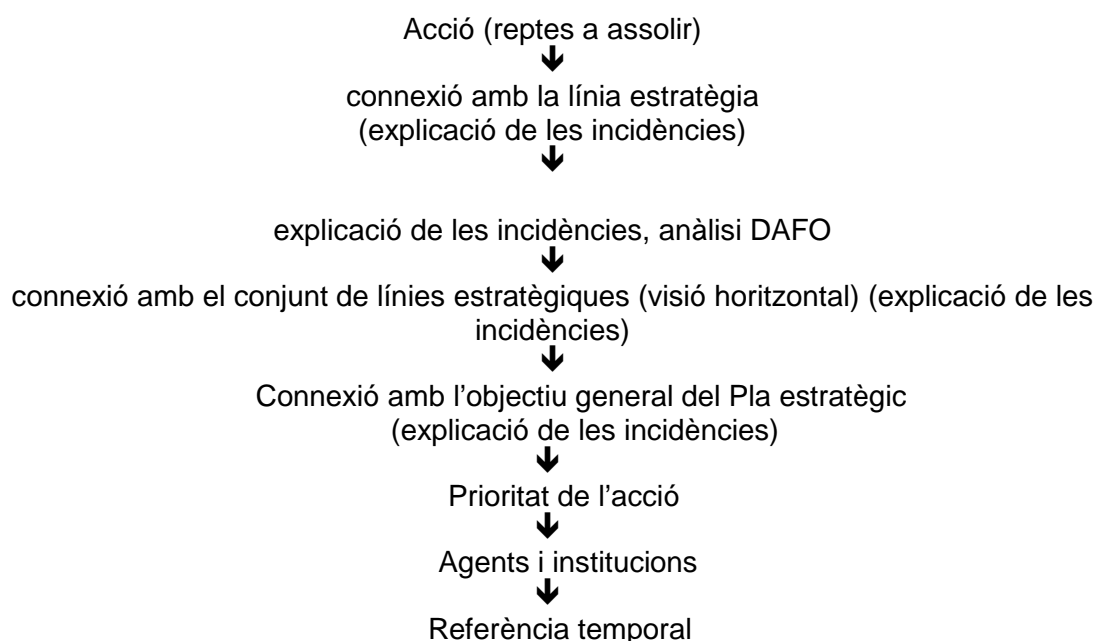
d) Prioritat de l'acció o mesura dins el context del Pla Estratègic: què passaria si no es realitzés aquesta acció ? (argumentat)

e) Agents i institucions que cal implicar-hi per fer efectiva l'acció o mesura. Implicació directa i indirecta (argumentat)

f) Definir un escenari de referència temporal amb horitzons no superiors als 10 anys (a curt termini menys de 3 anys, a mig termini de 4 a 6 any, a llarg termini més de 7 anys).

g) Valoració final de l'acció.

ESQUEMA SINTESI

Valoració final de l'acció

Presentació del treball escrit i defensa oral oberta al públic.

També tant en el cas del Ripollès com en del Maresme es va indicar als alumnes algunes observacions a considerar en l'informe final del treball

Proposta/guia de l'índex de treball:

1. Presentació
2. Introducció general (explicació metodològica del treball en grup i individual)
3. Justificació de la necessitat d'un Pla Estratègic per la zona
4. Presentació de la diagnosi
5. Objectius i línies estratègiques del Pla estratègic
6. Anàlisi i justificació de l'objectiu General
7. Anàlisi i justificació de les línies estratègiques proposades
8. Anàlisi i justificació dels DAFOS
9. Propostes: accions/mesures (un màxim de 2 per persona, una de cada una de les línies estratègiques)
10. Conclusions generals
11. Valoració personal del treball
12. Bibliografia

A més a més és va insistir a l'alumnat de la necessitat de presentar el document final amb CD per tal que al llarg dels mesos següents, alguns dels estudiants, poguessin treballar conjuntament tots els documents presentats i fer-ne una síntesi final per presentar-la als responsables dels ens locals el Pla Estratègic.

4. CONCLUSIONS:

- L' experiència ens demostra com si és d'important i enriquidor de cara al futur professional i personal la combinació del treball del grup classe amb l'individual. L'alumnat està obligat a consensuar i per tant, a defensar amb criteri i arguments les seves posicions. A més a més, observa que les discussions i diferències de criteri sobre les intervencions en el territori no són només qüestions polítiques i de mitjans de comunicació sinó que també a nivell de grup classe aquestes diferències hi apareixen en força.
- L'estudiant s'adona de la dificultat de la intervenció sota les premisses de la sostenibilitat i de la nova cultura del territori més enllà de la retòrica.
- L'estudiant s'adona de la dificultat però de la possibilitat de combinació del procés de creació amb l'adequació a la realitat.
- És important que l'estudiant s'impliqui en el territori i sigui capaç d'observar els processos i mecanismes de decisió interns i les xarxes establertes entre el agents.
- És bàsic que l'estudiant senti la responsabilitat d'haver de presentar un pla per un lloc determinat i el qual és esperat pels agents del territori.
- Es bàsic que els tutors o tutores que dirigeixen i coordinen aquest projecte final de carrera estiguin implicats amb el territori més enllà de les qüestions purament acadèmiques. Cal que combinin la docència amb la professió i amb gestió directa del territori.

5. CONSIDERACIONS PEL DEBAT.

1. És bona aquesta combinació al final de la llicenciatura quan l'estudiant té moltes ganes de demostrar individualment allò que ha après.?
2. Seria interessant i viable plantejar un projecte de final de llicenciatura conjuntament amb grups d'altres llicenciatures de la mateixa universitat?
3. Es considera raonable prendre compromisos amb les administracions al moment de fer un treball de curs?.
4. Per quins membres han d'estar formats els tribunals que jutgin aquest treball ?

BIBLIOGRAFIA

- FERNÁNDEZ GÜELL, JM (1997): Planificación estratégica de ciudades; ed. Gustavo Gili, S:A. Barcelona.
- GANAU CASAS, J i MALLARACH ISERN, J (2003): La planificació estratègica territorial a Catalunya. Quinze anys d'evolució. Generalitat de Catalunya. Barcelona.
- PASCUAL i ESTEVE, JM (coord) (1999): La estrategia de las ciudades. Los planes estatégicos como instrumento: métodos, técnicas y buenas prácticas. Ed. Diputació de Barcelona. Barcelona.

QUADRE 1. METODOLOGIA PER A LA PLANIFICACIÓ ESTRATÈGICA

